

УПРАВЛІННЯ КУЛЬТУРИ, НАЦІОНАЛЬНОСТЕЙ, РЕЛІГІЙ ТА ТУРИЗМУ
ХМЕЛЬНИЦЬКОЇ ОБЛДЕРЖАДМІНІСТРАЦІЇ
ОБЛАСНА БІБЛІОТЕКА ДЛЯ ДІТЕЙ МЕНІ Т.Г.ШЕВЧЕНКА

До року Китаю в Україні

МАНДРУЄМО ДО МАНДЕБЕСНОЇ

Бібліографічний путівник
для користувачів-учнів
5-9 класів

Хмельницький
2019

ДОРОГІ ДРУЗІ!

Чи знаєте ви, що **2019** рік, згідно указу Президента України, оголошено **Роком Китаю** в Україні.

Отож, знайомтесь із цікавою та самобутньою, однією з найпотужніших країн світу – Китаєм. У цьому бібліографічному виданні ви знайдете матеріал про загадкову та сивочолу історію “Піднебесної імперії” (так називали в давнину Китай), помандруєте незвичайними та казковими просторами цієї азійської країни, познайомитеся із Китаєм сьогоднішнім – надзвичайно успішною високорозвиненою індустріально-аграрною країною, а також з її величезним розмаїттям пам’яток культури та своєрідним мистецтвом.

А ще дізнаєтесь про цікаві факти із життя китайців, познайомитеся із списком матеріалів про Китай.

Країна, яку називають Піднебесною.

Китай – це великий культурний регіон і стародавня цивілізація Східної Азії. Він належить до найбільш прадавніх цивілізацій, яка увібрала в себе велику кількість держав та культур впродовж 6 тис. років. Громадянська війна у Китаї по закінченні Другої світової війни спричинила поділ цього регіону на дві держави: Китайська Народна Республіка, яка володіє материковим Китаєм, та Республіка Китай, яка контролює острів Тайвань та прилеглі до нього острови. Час від часу Китай і Тайвань висувають власні програми об'єднання, але виробити спільну програму досі не змогли.

Площа Китаю становить 9,5 млн. км². Країна складається з етнічного Китаю (18 історичних провінцій), Внутрішньої Монголії, Сіньцзяну, Маньчжурії і Тибету – території КНР і Тайваню – території Республіки Китай. Китайці ласкаво та з любов'ю називають свою країну Піднебесною. На сході і півдні Китай омивається водами Бохайського, Жовтого, Східно-Китайського і Південно-Китайського морів, Тихого океану. А в морях, що омивають Китай, знаходиться 5 400 островів. Країна межує з Росією, Монголією, Казахстаном, Киргизстаном, Таджикистаном, Афганістаном, Індією, Непалом, М'янмою, В'єтнамом, Бутаном, Лаосом та Північною Кореєю.

Державна мова – китайська, грошова одиниця – юань. Столиця Китайської Народної Республіки – місто Пекін (12 млн. чоловік). В державі існують міста, в яких кількість жителів перевищує або досягає столичних показників: Чунцін (15,3 млн.), Шанхай (13 млн.), Ченду (9,8 млн.) та інші.

Столиця Китаю – Пекін

Населення Китаю загалом (КНР і Республіка Китай) становить четверту частину населення Землі (понад 1,8 мільярди осіб). У КНР існує більше 100 етносів, проте найбільшою етнічною групою Китаю є ханьці (китайці) – 91,9%.

Існує декілька основних і малих діалектів китайської мови. Найуживанішими є мандаринський (розмовляють близько 70% населення), шанхайський, кантонський та інші мови етнічних меншин – тибетців, монголів, тайців, корейців та інших.

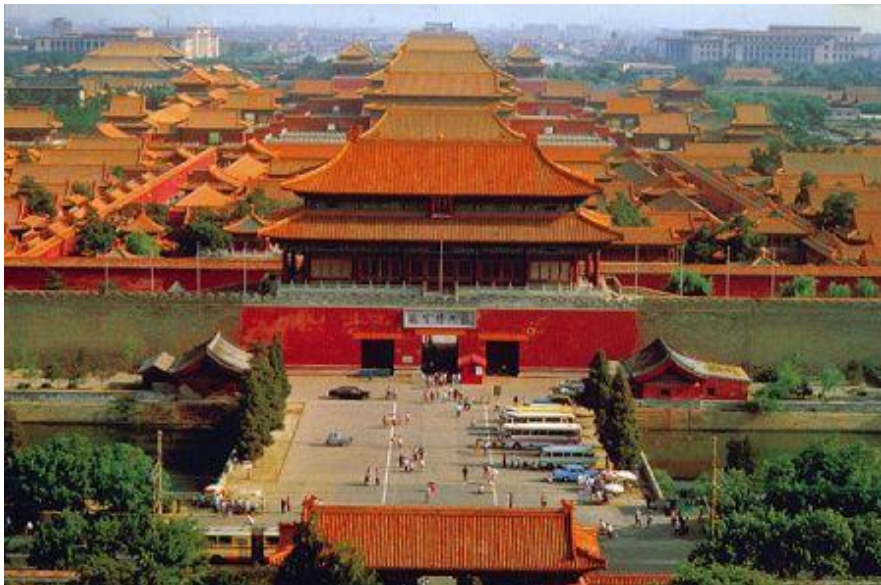
Вищим органом державної влади є Всекитайські збори народних представників, які переобираються кожні 5 років. Всекитайські збори обирають Голову КНР, який представляє країну на міжнародній арені. Виконавчою владою держави є Державна Рада КНР, яку очолює прем'єр-міністр.

Поряд із цим керівна роль у державі належить Комуністичній партії Китаю, яка вважається авангардом китайського робітничого класу.

Найбільші міста Китаю.

Пекін – столиця Китаю з 13 ст. Розташоване місто на Великій Китайській рівнині. Проживає тут понад 12 млн. чоловік.

В центрі Пекіна, оточене стіною, розташоване Внутрішнє місто. Це колишнє імператорське місто з храмами і палацами, в центрі якого височіє імператорський палац Гутун. Цікаво, що імператорський палац складається рівно з 9999 кімнат. Тут же розташована резиденція китайського уряду.

Імператорський палац у Пекіні

Навколо – безліч чудових парків та озер. З південного боку до стін імператорського міста прилягає центральна площа столиці – Тяньаньмін. Із заходу на схід її перетинає головна магістральна вулиця Довгого спокою. А у південній частині міста – храм Неба, в якому імператори приносили жертви своїм пращурам і благали небо про гарні врожаї. Храм неба з'єднаний алеями з іншими храмами: храмом Молитви, храмом Предків та храмом вівтаря Неба.

На північний захід від Пекіна розташована літня резиденція імператорів, у прекрасних парках якої люблять відпочивати жителі столиці.

Промислові підприємства Пекіна зібрані у двох районах: старому (на заході) та новому (на сході).

Шанхай – одне з найбільших міст світу. Тут проживає більше 13 млн. осіб. Засноване ще у IV столітті. Невелике містечко Шанхай почало зростати з середини XVIII століття, коли тут

заснувалися іноземні компанії. Поступово Шанхай став головним портом і фінансовим центром Китаю.

Тапер Шанхай – найбільший промисловий центр, який дає значну частину всієї промислової продукції країни. У місті виплавляють сталь, виробляють обладнання для головних галузей промисловості, синтетичні волокна, фарби, тканини, годинники тощо.

Загадкова та сивочола історія Піднебесної імперії.

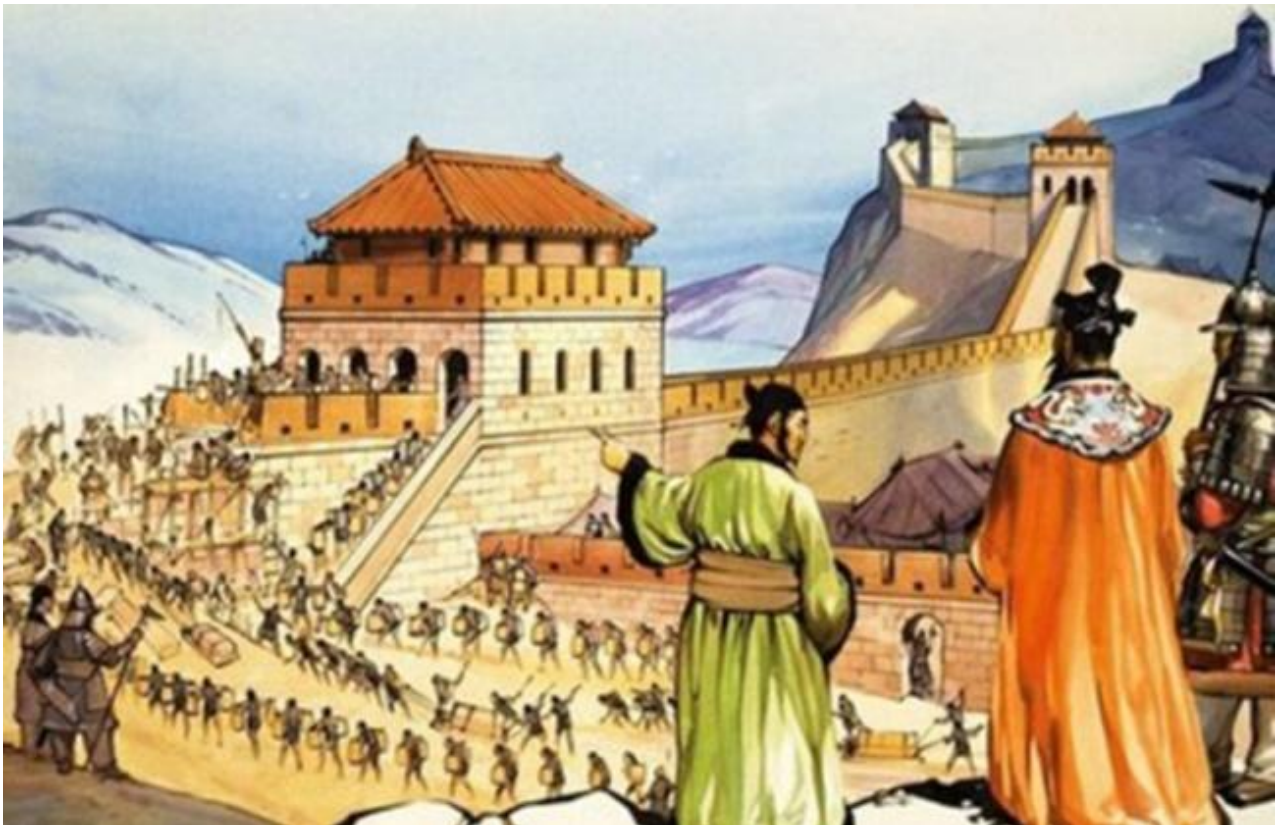
♦ Археологічні знахідки свідчать, що прадавні люди заселили територію сучасного Китаю між 2,24 млн. – 250 тис. роками до н.е. У печері Чжоукоудянь поблизу Пекіна були знайдені рештки так званого синантропа, які датують 550-300 тис. роками до н.е. Синантропи вміли виготовляти прості кам'яні знаряддя і видобувати вогонь. Приблизно 100 тис. років тому нові люди сучасного виду заселили Китайську рівнину, витіснивши синантропів.

♦ Згідно з китайською історіографією першою династією Китаю була династія Ся. Про це свідчать розкопки у провінції Хенань, однак вчені вважають цю династію міфологічною.

♦ Першою історично достовірною династією вважається династія Шан (16-12 ст. до н.е. у Північному Китаї). Її знищив один із західних васальних родів, який заснував династію Чжоу (11-2 ст. до н.е.). Вона проіснувала до 256 р. до н.е., а в середині III ст. до н.е. на її території існувало вже сім самостійних держав. Невдовзі одна із них – царство Цінь спромоглося завоювати всі інші. Його молодий правитель Ін Чжен прийняв титул Цінь Шихуанді, що означало “Перший імператор династії Цінь”. Він став наймогутнішим і найжорстокішим імператором. Під час його правління була побудована Велика Китайська стіна.

♦ Період панування династії Хань тривав з 206 р. до н.е. Він відзначився початком формування китайців як єдиної етнічної спільноти.

♦ У III-VI століттях у зв'язку з нападами кочівників з півночі, імперія була об'єднана династією Суї.

Древній Китай

♦ Час панування династій Тан і Сун (VII-XIV століття) вважається “золотим віком” Китаю. Саме в цей період мали місце більшість наукових відкриттів та досягнень у культурі.

♦ У 1271 р. трон китайської імперії захопив монгол, онук Чингізхана Хубілай. Він проголосив нову династію Юань, а у 1368 р., в результаті антимонгольського повстання, утворилася нова китайська династія Мін, яка керувала Китаєм до 1644 р.

♦ Останньою імператорською династією стала династія Цін, яку започаткували маньчжури. Вона правила країною понад 200 років, тобто до 1912 р., коли імператор Суань Тон (Пу I) був усунутий від влади. Він народився у 1906 р., став імператором у віці трьох років і був останнім правителем Китаю.

♦ 1 січня 1912 р. була утворена Республіка Китай. Першим її президентом був проголошений Сунь Ятсен – лідер Національної Партії Гоміьдан. Невдовзі його змістив генерал цінських військ Юань Шикай, який проголосив себе імператором, але його імперія померла разом з ним.

♦ У 1920 р. партія Гоміьдан під лідерством Чан Кайші змогла об’єднати країну. В цей час у Китаї з’явилася потужна опозиція – комуністи.

♦ Китайсько-японська війна 1937-1945 рр. об’єднала на

деякий час націоналістів проти спільного ворога. У червні 1946 р. в країні спалахнула громадянська війна, яка закінчилася перемогою комуністів. Чан Кайші зі своїми прибічниками втік на Тайвань, утворивши державу Китайська Республіка, а комуністи на чолі з Мао Цзедунем у 1949 р. сформували в Пекіні Центральний народний уряд. Нова держава дістала назву Китайська Народна Республіка (КНР).

♦ З 1953 р. Китай обрав курс на індустріалізацію приватної власності, яку було завершено у 1955 р. У 1958 р. Мао виступив з ініціативою форсувати економічний розвиток і здійснити “великий стрибок” з метою побудови комуністичного суспільства. Головним засобом побудови світлого майбутнього мала стати безкоштовна праця під гаслом “Три роки наполегливої праці – 10 тисяч років щастя”, але невдовзі “великий стрибок” зазнав краху.

♦ З 1965 р. в Китаї розпочалася “культурна революція”, яка тривала до середини 70-х років. Це був трагічний період в історії Китаю (штурмові загони хунвейбінів, масові репресії, військовий контроль), жертвами якого стали 100 млн. чоловік.

♦ Після смерті Мао Цзедуня до влади прийшли “прагматики”, їх лідером став Ден Сяопін. Взято курс на перебудову і переведення на нову базу промисловості, сільського господарства, армії, науки і техніки. Розпочалися реформи у сільському господарстві, потім у промисловості. Економічні реформи дали значний приріст виробництва, Китай став одним із найбільших експортерів, поліпшився життєвий рівень населення.

Китай сьогоднішній.

Стрімкий розвиток науки і техніки, різні інновації, поява нових економічних знань кардинально змінили Китай. Тут широко використовують іноземні інвестиції, залучають передові технології, устаткування, розширюють експорт, збільшують валютний запас. Це свідчить про те, що економіка Китаю нестримно розвивається. Вже десять років поспіль китайцям вдається утримувати темпи економічного зростання на високому рівні.

На сьогодні в Китаї сформувався комплекс сучасних галузей промисловості, будівництва, транспорту, зв'язку, торгівлі, а за економічним потенціалом країна увійшла в п'ятірку держав світу з найбільшим ВВП (внутрішній валовий продукт). Можна передбачити, що в першу половину ХХІ століття Китай увійде до трійки світових лідерів. Сьогодні Китайська Народна Республіка продовжує демонструвати значний прогрес в усіх галузях. Китай став третьою країною, яка самостійно здійснила подорож людини в космос.

Одне з найбільших міст Китаю – Шанхай

Релігія.

Завдяки “культурній революції” більше половини населення Китаю називають себе атеїстами. Однак для значної групи материкових китайців релігія відіграє дуже важливу роль, особливо буддизм, даосизм, конфуціанство, є також християнство та іслам. На відміну від КНР, більша частина населення Тайванського Китаю вважає релігію необхідною складовою власного життя. Головними віруваннями тут є буддизм, даосизм та конфуціанство.

Вражаюча та розмаїта природа Китаю.

Рельєф Китаю надзвичайно різноманітний. На південному сході знаходиться Тибетське нагір'я, яке займає понад чверть території країни. Воно оточене високими горами Гімалаями, бескидами Каракоруму, Кунлуню і Сіно-Тибетськими горами. Численні хребти, що перетинають нагір'я, піднімаються до 5-7 тис. метрів над рівнем моря.

На південному сході нагір'я знаходиться западина Чайдам. Її західна частина зайнята пустелею, а в центрі розкинулися великі болота і солоні озера. А між пустелею

Валашань і Цайдамом розташовані гори Наньшань, де на висоті 3200 м. лежить знамените озеро Кукунор, глибиною до 38 метрів.

На півночі від Тибетського нагір'я тягнеться пояс гір і високих рівнин. А на сході і півдні країни розташовані невисокі гори і рівнини.

Низинні рівнини розташовані на висоті нижче 200 м. над рівнем моря. Це – Північно-Китайська рівнина, Велика Китайська рівнина, долина Хуанхе, течія і дельта річки Янцзи, Маньчжурська рівнина, басейн річки Сіцзян.

В Китаї багато річок: на північних схилах Гімалаїв бере початок Брахмапутра, а на східному краї Тибетського нагір'я починаються великі річки Янцзи, Хуанхе, Меконг і Салуен.

Річка Янцзи

На північ від гір Кунлуню лежать дві западини – Таримська і Джунгарська. У Таримській розташована одна із най посушливіших пустель Такла-Макан, в пісках якої знаходиться солоне озеро Лобнор.

На характер рослинності у Китаї впливають кліматичні особливості. У північних і центральних районах Тибету характерні терескенові пустелі. Тут переважають терескени та ковила, а на крутих схилах мохи і лишайники, нижче – полинові пустелі та більш щільний трав'яний покрив. У Північному та Центральному Тибеті на висоті 4600-5300 м. розкинулися подушкові пустелі, де ростуть багаторічні трави, а в западинах, де утворюються болота, ростуть тибетська кобрезія та осока.

На півдні і північному сході Тибету у глибоких міжгір'ях ростуть ялівець, ялина, тополя. В ущелинах переважають сосна, смерека, дуб, клен, магнолія, буяє різнотрав'я і чагарники.

У внутрішній Монголії панує посушливий клімат. Її західна частина зайнята пустелями, які на сході переходять у степи. Але у північному районі гірські схили вкриті густими хвойними лісами та березами, ялицями, дубами, липами, кленами.

На просторах Північно-Китайської рівнини теж буяли колись ліси, але тепер вони частково знищені. На їх місці з'явилися степи з характерною степовою рослинністю – ковилою, осокою, іншими травами.

На півдні Китаю, включаючи острови Хайнано і Тайвань, панує субтропічний і тропічний клімат. Тут у великій кількості росте бамбук.

Тваринний світ Китаю вражає своєю різноманітністю. Особливо багата і цікава фауна у важкодоступних краях. Наприклад, на північному сході живуть лосі, косулі, кабани, бурундуки, білки. У провінції Хейлуцзян водиться бурий ведмідь, вовк, лисиця, рись, трапляються такі хижаки, як тигр, леопард, звірі з цінним хутром – колонок, тхір, рись, видра. У північно-східному Китаї водяться куріпки, тетереви, глухарі, рябчики, кукші. Степи Внутрішньої Монголії багаті на копитних – сайгаки, монгольські дзерени. У Тибеті водяться антилопи орного, барани кукуямани, дикі козли. З хижих звірів – сніговий барс (ірбіс), тибетський

ведмідь, рись, вовк, червоний вовк, лисиця-корсак, з гризунів – сірий хом'ячок, тибетський байбак, із птахів – гімалайський улар і піщаний рябок.

Сніговий барс (ірбіс)

На південному сході цікаві тварини водяться у провінціях Сичуань і Юньнані. У бамбукових гаях живуть рідкісні велика і мала панди, макаки-резуси, різноманітні папуги, фазани.

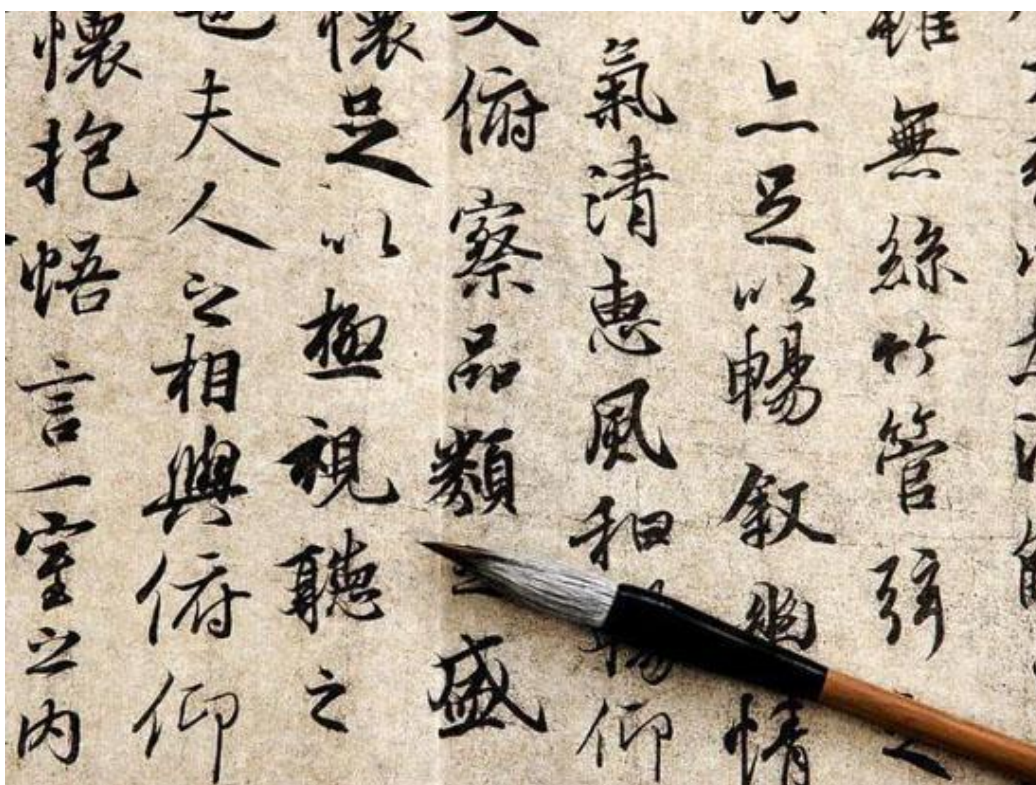
У Центральному Тибеті можна побачити тигра, макаку, оленя. Тут багато різноманітних птахів.

На півдні країни, біля річки Янцзи можна побачити китайського алігатора. З хижаків тут відомі тигр, леопард, а також тупайя, крилан, які мешкають на деревах.

Культура Китаю, величне та самобутнє його мистецтво.

♦ Зародження величної культури Китаю відбувалося ще в сиву давнину. Свідченням потужного підйому культури Стародавнього Китаю є розвиток науки, техніки, наукових знань, писемності, архітектури, мистецтва та літератури.

♦ У II тис. до н.е. в Китаї було створено незалежну від вимови ієрогліфічну писемність. Завдяки цьому ті, хто розмовляв різними мовними діалектами, не розуміючи усного мовлення, могли легко спілкуватися у письмовій формі. Найдавнішою пам'яткою китайської літератури є книга пісень “Шицзин” (XI-VI ст. до н.е.).

Китайські ієрогліфи

♦ Каліграфія в Китаї – не просто вміння красиво писати, але і мистецтво, яке дозволяє майстрові в рамках традицій якнайповніше проявляти свою індивідуальність. При письмі використовуються “чотири скарби майстерні” – папір, пензлик, туш і пемза. Всього налічується понад 87 тис. ієрогліфів.

♦ Папір був винайдений на початку II ст. н.е. китайським вченим Цай Луцем. В ці часи папір виготовляли вручну з молодих стебел бамбука, шовковиці, кори верби та іншої рослинної сировини. Спосіб виготовлення паперу зберігався у суворій таємниці.

♦ Стародавні зразки китайського живопису відносять до періоду неоліту (6-5 тисячоліття до н.е.). Живопис на шовку вперше з’явився в епоху царств, що воювали між собою.

♦ Китайська вишивка – витвір мистецтва: багатогранність мотивів, варіативність технік не залишають байдужими нікого. Гра барв шовкових ниток у залежності від переломлення світла, фантастично розкриває палітру відтінків, що додає різноманіття і неповторності китайській вишивці.

Китайська вишивка

♦ За рішенням ЮНЕСКО багато китайських культурних і природних пам'яток взяті під охорону як об'єкти культурного значення. Серед них Велика Китайська стіна, заборонене місто, імператорський палац Гутун, печери Дунь-Хуань, мальовнича гора Таймань і багато інших. Взагалі під охороною держави у КНР перебуває 240 пам'яток світового значення.

Візитівки Китаю.

Древній Пекін. У Пекіні – столиці Китаю, розміщені знакові достопам'ятні місця: від гомінкого та переповненого людьми Забороненого міста до тихого і одухотвореного парку на озері Хоухай. Щоб оцінити масштаби Забороненого міста, варто відвідати імператорський палац у парку “Цзинь-Шань”. З оглядового майданчика можна побачити палацовий комплекс загалом. А відвідавши Храм Неба, можна не лише помолитися, а й полюбуватися прекрасними краєвидами та прогулятися по парку.

Одним із семи чудес світу є **Велика Китайська Стіна**. Довжина її – 8851,9 км. Будувалася вона з III ст. до н.е. по 1644 рік. Імператор Цінь наказав зігнати на її будівництво мільйони селян. Вони тисячами вмирали від непосильної праці і голоду. Тих, хто намагався втекти, замурували у стіну.

Велика Китайська Стіна

Китайський мавзолей. Визначною історичною пам'яткою є передмістя міста Сиань. Там знаходиться легендарна Теракотова армія, яка належала першому імператору Піднебесної. Вісім тисяч скульптур воїнів і коней – частина величезної гробниці імператора об'єднаного Китаю. Кожна скульптура унікальна як за характером, виразом обличчя, так і за обладунками. Розкопки тут ведуться до сьогоднішніх днів.

Теракотова армія

Долина озер. Справжній райський куточок є в провінції Сичуань, що на південному заході Китаю. Це – долина Цзючжайгоу, місце зовсім не схоже на звичний Китай. Тут є багато заворожуючих водопадів, лазурових озер, а ще – незвичайна фауна.

Парк “Коулун”. У величезному та гамірному місті Гонконг є незвичайний парк “Коулун”. Він приваблює незвичайною архітектурою, алеєю зірок та рожевими птахами фламінго. Щоденно тут тисячі відвідувачів: місцеві жителі приходять сюди, щоб відпочити від міської суєти, а туристи – познайомитися з усіма визначними місцями, екзотичними тваринами та приєднатися до тих, хто займається йогою.

Дрімаючий дракон

Дрімаючий Дракон. У III столітті на руїнах імперії Хань утворилися три самостійні держави – почалася епоха Трьохцарювання. Заснувати одну із них полководцю Лю Бею допоміг мислитель Джуге Лян, по прізвищу Дрімаючий Дракон (за однією із версій, по назві гори, біля якої стояла його хатина). При зустрічі (207 рік) Джуге Лян переконав полководця відродити втрачену могутність Хань. Лю Бей призначив Дрімаючого Дракона своїм найближчим радником та полководцем. При його підтримці оголосив себе правителем області Шу та спадкоємцем імперії.

Легенди розповідають, що Чжуге Лян був неперевершеним воєнним генієм. Йому приписували винахід швидкострільного арбалета та літаючих сигнальних ліхтарів. У міфах народів Китаю Чжуге Лян діє як культурний герой. Наприклад, народ дай розповідає, що він навчив їх митися, а мао – вирощувати рис, прясти та грати на барабані.

До сьогодні дракон для китайців – центральний об'єкт в культурі, добрий звір, який приносить успіх, покровитель гір і річок, владика Сходу. Дракони звивалися на імператорському одязі, обвивали колони палаців, прикрашали стелі, меблі, фарфор.

Рис. Найважливіший продукт харчування у китайців – це рис. Чому рис? Тому що жодна інша продовольча культура не може дати таких високих врожаїв, як поливний рис. Урожайність рису має велике значення у найбагатолюднішій країні світу, в якій родючої землі мало і тому кожен клаптик дбайливо оброблений. І до того ж, рис може давати по 2-3 врожаї на рік.

Рисове поле

Рис у Китаї вирощують із глибокої давнини. Із В'єтнаму у VI-IX ст. нової ери до Китаю завезли сорти рису, що швидко досягають. За цей час китайці вже вивели близько 10 тис. сортів рису.

На території країни спорудили мережу транспортних та іригаційних каналів для поливу рисових полів. Рисові долини простягаються на південь від річки Хуанхе, вздовж річки Янцзи та вздовж морських узбереж. Спочатку із насіння вирощують розсаду, а через місяць молоді рослини висаджують у поле. На одному й тому ж полі рис можна вирощувати багато років поспіль.

Із рису готують безліч страв, роблять крохмаль, різні напої. З рисової соломи виготовляють багато ужиткових речей: капелюхи, кошики, віяла, парасольки, циновки, а також роблять папір, покривають дахи тощо.

Китайський шовк. Більше 2000 років тому шовк був одним з основних товарів Китаю. Його транспортували легендарним маршрутом з Азії до Європи, так званим “Шовковим шляхом”.

У Європі китайський шовк цінився ще за часів Римської імперії. Ця красива, легка тканина користувалася великим попитом за кордоном, тому іноземці намагалися вивідати секрет виготовлення шовку. Лише в VI ст. н.е. європейцям вдалося вивідати секрет: шовк виробляли з тонкого павутиння, яке розмотували з коконів шовковичних черв'ячків.

Чай. Вирощувати і заварювати чай першими придумали китайці. Чай почали робити у III столітті до н.е. і згодом цей напій набув широкого поширення по всьому світові.

Дуже цікава чайна церемонія – це і філософія, і культура, і велике мистецтво.

Цікаві факти про Китай.

☺ У Китаї водиться біля 100 видів тварин, які не трапляються більше ніде. Найвідоміші з них – ірбіс і панда. Якщо в будь-якому зоопарку світу у панди народжується дитинча, дирекція в обов'язковому порядку відправляє його в Китай.

☺ Територія Китаю розташовується у 5-ти часових поясах, але всі живуть за одним часом через економічну необхідність.

☺ Більшість американських і європейських підприємств перенесені в Китай через велику швидкість випуску продукції і менші витрати на виробництво. Надпис “Зроблено в Китаї” тепер трапляється повсюдно.

☺ Саме в Китаї вперше з’явилися папір, компас, шовк, друк, парашут, механічний годинник..

☺ В Китаї щорічно вирубують десятки мільйонів дерев для виготовлення близько 80 млн. одноразових паличок для їжі, але, виявляється, не всі китайці використовують для споживання їжі палички. Половина населення користується тільки ложками. А ось виделки в повсякденному житті не використовуються.

☺ Нещасливим числом у Китаї вважається четвірка. Цифру 4 пропускають навіть в нумерації квартир та поверхів будівель.

☺ Фен-Шуй, на думку китайців, є тим, що можна відчути, але не бачити, схопити, але не втримати. Зазвичай з II ст. н.е. за допомогою цієї системи вірувань визначили вплив на людину зовнішнього середовища.

☺ У Китаї найбільше різновидів бойових мистецтв, найвідоміші ушу і кунгфу.

☺ Колір жалоби в Китаї – білий.

☺ Китайці вважають малюків до 5 років святими істотами, яким дозволяється робити все, що завгодно. Їх не сварять, навіть якщо вони дуже пустують.

☺ У магазинах Китаю продається багато продуктів, які дивують іноземців із західних країн: солодка копчена ковбаса, насіння зі смаком м'яси, цукерки з м'яса, хліб різних кольорів, копчені курячі лапки тощо.

☺ Молочні продукти в Китаї не популярні. Китайці не їдять сир, не п'ють кефір, не вживають йогурт. За однією із версій, жителі Китаю не їдять молочні продукти, оскільки протягом багатьох віків мати корову могли собі дозволити лише багаті.

☺ В Давньому Китаї ознакою жіночої краси вважалися маленькі ноги, тому дівчаткам туго перев'язували ноги. Від цього форма ступні деформувалася і нога росла маленькою, шишуватою, нагадувала копитця. Ходити жінкам було досить важко, але такі ноги оспівувалися навіть поетами.

☺ Китай – велика спортивна країна. Кожного року тут витрачається на спорт понад 500 млн. доларів. Переможцям спортивних змагань на олімпіаді уряд дарує кілограм чистого золота і значну суму грошей.

Бойове мистецтво Кунг-фу

☹ У Китаї офіційно заблоковано доступ до всіх західних соціальних мереж: Facebook, Twitter, YouTube знаходяться під заборонаю. Google діє із серйозними “глюками”. “Чайнанет” фактично відособлений від іншого Інтернету. У Китаї є все своє: пошуковий Baidu, соціальна мережа RenRen, Інтернет-аукціон Taobao тощо.

☹ Банківська система також ізольована від решти світу. Банкоматів, що обслуговують картки Visa, практично не знайти, зате банкоматів власної китайської системи Unimpay хоч відбавляй!

Прочитайте про Китай:

♦ **Архітектура Китаю та Японії** // Архітектура / авт.-упоряд. Н.Ю.Безпалова ; худож.-оформл. Л.Д.Киркач-Осипова. – Харків, 2007. – С. 171-190.

Воістину справедливо кажуть, що архітектура є особливою мовою, якою до наших часів доходить розповідь про життя різних народів у різні часи. Отож, із цієї енциклопедії ви можете дізнатися про будівельні традиції однієї з найдавніших у світі цивілізацій – китайської, про найвизначніші китайські архітектурні пам’ятки, про грандіозну оборонну споруду – Велику Китайську стіну тощо.

♦ **Далекосхідний культурний регіон. Китай** // Художня культура світу : навч. посібник / за ред. Н.Є.Миропольської. – Харків, 2010. – С. 74-92.

Висвітлено найвизначніші явища художньої культури народів Китаю від найдавніших часів до сучасності, а також роль Китаю в історії регіону.

♦ **Китай** // Всесвітня історія. 1939-1998 : навч. посібник для 11 кл. / авт.-упоряд. Я.М.Бердашевський. – 2-е вид. – Київ, 2000. – С. 407-420.

Цей розділ підручника із всесвітньої історії познайомить вас з історією розвитку Китаю у 1939-1998 роках та його значенням на міжнародній арені.

♦ **Китай** // Крижанівський О.П. Історія Стародавнього Сходу : підручник / О.П.Крижанівський. – Київ, 2000. – С. 452-544.

Якщо ви хочете більше дізнатися про історію Китаю, про найдавніші китайські держави, суспільно-політичні вчення стародавнього Китаю, давньокитайські імперії, культуру, релігію, міфологію Китаю – познайомтеся з матеріалами цього підручника.

♦ **Китай – країна чотирьох тисячоліть** // Країни світу. Азія / авт.-упоряд. В.М.Скляренко та ін. – Харків, 2006. – С. 145-166. – (Дитяча енциклопедія).

У цьому розділі книги ви знайдете цікаву розповідь про казкову природу, своєрідну культуру і стрімкий економічний ріст Китаю, про давні і сталі традиції китайців, а також про значний внесок цієї країни у світовий розвиток науки, техніки, про його столицю – Пекін.

♦ **[Китай]** // Країни і народи. Азія. Африка, Америка. Австралія : дит. енциклопедія / авт.-упоряд. Л.О.Багрова ; худож. О.В.Гальдяєва, О.В.Кардашук. – Київ, 2002. – С. 126-148.

Цікавий та пізнавальний матеріал про природу Китаю, його найбільші міста, його долини та гори, величезне Тибетське нагір'я та пустелі ви знайдете у цій книзі-енциклопедії. Одночасно познайомитеся із історичним минулим, звичаями і традиціями народів, які населяють Китай.

♦ **Китайські народні казки.** – Київ : Веселка, 1991. – 159 с.

До збірки увійшли казки китайського народу, складені ще в сиву давнину, але популярні і донині. Історія свідчить, що народна творчість бере свій початок у глибині віків, тож і перші китайські казки з'явилися

ще тоді, коли утворилася китайська держава. Мрії про світле майбутнє, сподівання на краще життя лягли в основу перших китайських казок, в яких відбито побут, звичаї, світогляд, їх дії та вчинки. Отож, гарної вам подорожі садом китайських народних казок!

♦ Клементс Д. **Давній Китай** / Д.Клементс // Гай Д. На берегах Нілу та Янцзи. Єгипет. Китай / Д.Гай, Д.Клементс. – Харків, 2003. – 64 с. – (Давні цивілізації).

Із цієї книги ви дізнаєтесь, якими були давні китайці – багаті і бідні, молоді і старі, а також про знамениті китайські династії, про мистецтво та архітектуру, побут китайців, розваги, медицину, війни і зброю, релігію, науку, звичаї і традиції, тобто з великою цивілізацією давніх часів, що залишила відчутний слід в історії сучасного світу.

♦ **Міфи Китаю** // Хаткіна М.О. Міфи і легенди народів світу / М.О.Хаткіна, О.В.Зав'язкін. – Донецьк, 2006. – С. 197-292.

Великий розділ цього ілюстрованого збірника, присвяченого міфам і легендам народів світу, відведено самотутній та яскравій міфології Давнього Китаю. Персонажі міфів і легенд, назви місцевостей звучать екзотично і передають колорит давньої китайської культури.

♦ **Стародавні китайці** / за ред. Дж.Казеллі. – Харків : Ранок, 2004. – 88 с. : іл. – (Дзеркало цивілізації).

Ця книга – вікно у світ великої давньої китайської цивілізації. Тут ви знайдете цікаву інформацію про культуру Китаю: від подробиць про їжу, одяг, речі, прикраси та житло до улаштування міст і доріг, військових машин та зброї. Разом з тим, ви отримаєте уявлення про форми правління та закони, що існували у Древньому Китаї.

♦ Хаткіна М.О. **Міфи і легенди Китаю** / М.О.Хаткіна ; худож. О.К.Перепелиця ; пер. з рос. Т.І.Ілика. – Донецьк : БАО, 2006. – 96с.

До цієї ілюстрованої книги увійшли міфи та легенди Давнього Китаю у сучасному викладі. Ви знайдете тут захоплюючі розповіді про популярного героя Фу Сі, легенди про знаменитого стрільця із коротким ім'ям І, про Хуан Ді – Верховного владику, історію винаходу компаса, легенду про Божественну Діву й інші прекрасні та повчальні історії. Отож, знайомтесь, друзі, із загадковим світом китайської міфології.

- ♦ **Велика Китайська стіна** // ЗІН. – 2015. – № 11. – С. 16-17.
- ♦ Горбачев Б.Н. **Жизнь в Поднебесной** / Б.Н.Горбачев // Країна знань. – 2011. – № 6. – С. 25-28.
- ♦ Горобець Ю. **Найважливіші винаходи китайців** / Ю.Горобець // Історія для допитливих. – 2012. – № 6. – С. 34-37.
- ♦ **Китай** // ЗІН. – 2015. – № 11. – С. 12-15.
- ♦ Нікішова К. **Цяньдаоху: озеро тисячі чудес** / К.Нікішова // Колосок. – 2013. – № 6. – С. 34-37.
- ♦ **Подорож у стародавній Китай** // Смайлик. – 2015. – № 11. – С. 8-9.
- ♦ **ТОР 10 найвидатніших винаходів Китаю** // ЗІН. – 2015. – № 11. – С. 8-9.

Матеріали періодичних видань про Китай для вчителів та бібліотекарів

- ♦ Білошніченко Я.М. **Культура давнього Китаю** : всесвітня історія : 6 кл. / Я.М.Білошніченко // Історія та правознавство. – 2013. – № 27. – С. 23-25.

- ♦ Венгреньок Н.М. **Урок-прес-конференція на тему “Китай”** : 10 кл. / Н.М.Венгреньок // Географія та економіка в сучасній школі. – 2013. – № 6. – С. 22-25.
- ♦ Геращенко І. **Китай – досягнення та проблеми розвитку** : 10 кл. / І.Геращенко // Краєзнавство. Географія. Туризм. – 2014. – № 24. – С. 11-18.
- ♦ Іванова Н.І. **Давній Китай** : 6 кл. / Н.І.Іванова // Історія та правознавство. – 2012. – № 29. – С. 19-23.
- ♦ Кушнарьова О.М. **Давній Китай** : 6 кл. / О.М.Кушнарьова // Історія та правознавство. – 2014. – № 10-11. – С. 58-61.
- ♦ Лихоносова С. **Країни Азії: Китай** : 10 кл. / С.Лихоносова // Краєзнавство. Географія. Туризм. – 2016. – № 2. – С. 18-22.
- ♦ Майоренко С.Г. **Китай** : [адміністративно-терит. поділ, населення, промисловість, сільське господарство] / С.Г.Майоренко // Все для вчителя. – 2011. – № 7-8. – С. 37-39.
- ♦ Погрібна С.Г. **Китай: диво, створене працею** / С.Г.Погрібна // Все для вчителя. – 2013. – № 3. – С. 75-78.
- ♦ Пономаренко О.Д. **Навчання у Франції та Китаї: чи справді в інших країнах “трава зеленіша”?** / О.Д.Пономаренко // Педагогічна майстерня. – 2016. – № 9. – С. 27-30.
- ♦ Прокопчук С. **Піднебесна: на шляху до інноваційної держави-лідера** / С.Прокопчук // Урядовий кур’єр. – 2018. – 18 жовт.
- ♦ Раковский С.Н. **Китай – гигант в мировой экономике и политике** / Краєзнавство. Географія. Туризм. – 2009. – № 21-23. – С. 38-46.
- ♦ Савлук Г. **Китайська Народна Республіка (10 кл.)** / Г.Савлук // Географія та основи економіки в школі. – 2009. – № 2. – С. 22-24.
- ♦ Чепіга О.М. **Релігія та культура Стародавнього Китаю** / О.М.Чепіга // Все для вчителя. – 2010. – № 4-5. – С. 59-62.
- ♦ Чечуй С.В. **Релігія та культура Давнього Китаю : всесвітня історія** : 6 кл. / С.В.Чечуй // Історія та правознавство. – 2014. – № 16-18. – С. 65-67.

Вікторина “Що ви знаєте про Китай”

1. Ознакою шляхетності і високого статусу в Китаї вважаються (довгі ноги, довге волосся, довгі нігті).
2. Колір щастя і свята у Китаї (червоний, жовтий, синій).
3. Яке число китайці вважають нещасливим? (13, 4, 9).
4. Які продукти китайці не їдять? (сир, хліб, йогурт, мед, сало, кефір).
5. Яка соціальна мережа найпопулярніша в Китаї? (Twiter, Ren Ren, Coogle).
6. В якій країні проживає найчисельніша китайська діаспора? (Японія, США, Росія).
7. Скільки кілометрів квадратних становить площа Китаю? Вибери правильну відповідь: (10 млн. м², 9,5 млн. м², 7,5 млн. м²).
8. Із скількома країнами межує Китай? (14, 15, 11).
9. Яку частину населення Землі становить населення Китаю? (п'яту, четверту, третю).
10. В якому році була утворена Республіка Китай? (1912, 1937, 1949).
11. Коли була сформована Китайська Народна Республіка? (1946, 1949, 1953).
12. Найбільші міста Китаю за чисельністю населення (Пекін і Гонконг, Пекін і Шанхай, Шанхай і Шеньян).
13. Скільки ієрогліфів у китайській мові? (понад 50 тис., понад 80 тис., понад 100 тис.).
14. Коли і ким в Китаї був винайдений спосіб виготовлення паперу? (Чжоу 2 ст. до н.е., Тан VII ст., Цай Луц 2 ст. н.е.).
15. Скільки у Китаї пам'яток світового значення перебувають під охороною держави? (240, 140, 340).
16. Яка протяжність Великої Китайської Стіни? (8 851,9 км., 9800 км., 8 980 км.).
17. Найшвидший поїзд в Китаї між Шанхаєм і Пекіном розвиває швидкість (понад 300 км/год., понад 400 км/год., понад 500 км/год.).
18. Єдине китайське місто з лівостороннім рухом (Гонконг, Пекін, Шанхай).
19. У Китаї водиться біля 100 видів тварин, які не трапляються більше ніде. Які найвідоміші з них? (кукуямани, червоний вовк, макака-резус, панда, тупайя, сніговий барс (ірбіс)).

20. Які тварини, що водяться у Китаї, вважаються символом могутності і хоробрості та за народними віруваннями здатні відігнати стихійні лиха і злих духів? (ірбіс, панди, тигри).

21. Який основний найважливіший продукт харчування у китайців? (рис, риба, молоко).

22. Улюблений для дітей десерт, винайдений у Китаї (тістечко, морозиво, пудинг).

Вебліографія

– Цікаві факти про Китай [Електронний ресурс] // Тут цікаво. – Режим доступу: <http://tut-cikavo.com/krajini/aziia/218-tsikavi-fakti-pro-kitaj> (дата звернення 12.06.2019 р.). – Назва з екрана.

– Дивовижні факти про Китай [Електронний ресурс] // Тут цікаво. – Режим доступу: <http://tut-cikavo.com/krajini/aziia/605-divovizhni-fakti-pro-kitaj> (дата звернення 12.06.2019 р.). – Назва з екрана.

– 20 цікавих фактів про Китай [Електронний ресурс] // Факт дня. – Режим доступу: <https://www.factday.net/4-8-20-faktiv-pro-kytaj.html> (дата звернення 12.06.2019 р.). – Назва з екрана.

– Цікаві факти про Китай [Електронний ресурс] // Marme club/ – Режим доступу: <http://mapme.club/poradi/6474-najcikavishe-pro-kitai.html> (дата звернення 12.06.2019 р.). – Назва з екрана.

– 10 цікавих фактів про Китай, яких ви не знали (фото) [Електронний ресурс] // Морс. – Режим доступу: <https://mors.in.ua/people/2324-10-cikavyh-faktiv-pro-kytay-yakyyh-vy-ne-znaly-foto.html> (дата звернення 12.06.2019 р.). – Назва з екрана.

– Цікаві факти про китайську мову [Електронний ресурс] // Тут цікаво. – Режим доступу: <http://tut-cikavo.com/kultura/frazi/701-tsikavi-fakti-pro-kitajsku-movu> (дата звернення 12.06.2019 р.). – Назва з екрана.

– Стародавній Китай: його історія, релігія, культура [Електронний ресурс] // History. – Режим доступу: <http://travel-in-time.org/uk/mandrivki-chasom/starodavniy-kitay-yogo-istoriya-religiya-kultura/> (дата звернення 12.06.2019 р.). – Назва з екрана.

Чайні плантації